

Owganystanyň öňdebaryjy, progressiw zenanlary

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Owganystanyň öňdebaryjy, progressiw zenanlary OWGANYSTANYŇ
ÖŇDEBARYJY, PROGRESSIW ZENANLARY

Öçli we bilimsiz adamlaryň ýaragly selpeşip, hemme ýere burnuny sokup ýörmegine, kethudalarynyň aýal-gyzlary jemgyýetden çetleşdirmegine garşy gidýän öňdebaryjy topar orta çykdy. Edil ýöne smertnikleriň hüjümine meňzeş. “Biz ýetişdik, biz bar bärde!” diýýärler. Elli sany öňdebaryjy, progressiw zenanyň ömri we azatlygy howp astynda.

ABŞ edil birwagtlar SSSR-iň edişi ýaly Owganystana ornaşmaga synanyşdy we elbetde näçe jan etse-de, ornaşyp bilmedi. SSSR Owganystana ösen medeniýeti getirermendiler. Brežnew döwrüniň şertlerinde Moskwany goldaýan toparlaram munuň üstünde köp durýardy. ABŞ we onuň ýaranlary beýle zady öňe sürmedi. Olar Owganystany goramak we ylymly yslamyň daşarky howp-hatarlara garşy hyzmatdaşlygyny öňe tutýardylar. Munuň üçin ABŞ-da okaýan owgan ýaşlaryny hasam köpeldip, olardan has giň gatlagyň taýýarlanmagydy.

• UTANMAN-UÝALMAN GAÇYP GITDILER

Her gün her ýerde birnäçe raýat-jemgyýetçilik guramalarynyň wekilleri Kabulda aýlanar ýörerdi. «Owgan aýal-gyzlaryny zamanabaplaşdyrmak!» üçin arrygyny gynaýan sosiologlaryň,

žurnalistleriň hetdi-hasaby ýokdy. Şol ikiarada owgan ýokary gatlagyndanam aýal-gyzlaryň adyndan çykyş edip biljek ýüzler orta çykdy. Hemmesi-de dünýälerini Atlantik okeanyň aňyrsynda guran mysaly gaýmalap uçdular. Edil şol wagtam ABŞ Owganystan utanman-uýalman çekildi. Öňe süren pikirlerini we boýunlaryna alan roly şeýlekin bihaýalyk bilen ret edip giden bir göreşiji dünýä taryhynda heniz görülen zat däl.

Taliban diýmek – medreselerde kimden näme öwrenendigi näbelli, döwletiň we milletiň gazanan gymmatlyklaryndan peýdalanyan obalylardyr. Puştun (ariýana) taýpasynyň agdyklyk edýän, ýöne her dürli owganystanlynyň toplanan jemendes.

Öçli we bilimsiz adamlaryň ýaragly selpeşip, hemme ýere burnuny sokup ýörmegine, kethudalarynyň aýal-gyzlary jemgyýetden çetleşdirmegine garşy gidýän öňdebaryjy topar orta çykdy. Edil ýöne smertnikleriň hüjümine meňzeş. “Biz ýetişdik, biz bar bärde!” diýýärler. Öň bylar ýaly zady görmänsoň ilkibada aljyran adamlaryň ýaraglaryny çenändigi dogry, ýöne özlerini dürsäp bilmän, ertesi günü emirleriniň neneňsi doňuzlyk etjekdigini çekişmegiň hajaty ýok. Elli sany öňdebaryjy, progressiw zenanyň ömri we azatlygy howp astynda.

• TARYHY TÜRKLER BILEN ERIŞ-ARGAÇ

Häzirki režim bilen dil tapyşmagyň, düşünişmegiň tarapdary bolan we muny belli bir ölçegde edýän hökümetimiziň bu işini dowam etdirmegi gerek. Owgan taryhy türkler bilen eriş-argaç bolan taryhdyr. Iň bärkisi Gaznalylar, Seljuklylar döwründen bäri, Sefewilerdir Nedir şanyň döwründe-de ýagdaý şeýleligine dowam etdi. XV asyr Owganystan Teýmirleňiň oglunyň we agtyklarynyň merkez edinen ýurdydy. Hüseyin Baýkara

(Soltansöýün) ýaly adybelli hökümdaryň mejlisleri, Alyşir Nowaýynyň şygrylary, Bihzad ýaly miniatýuraçylaryň eserleri we onuň şägirtleri şu ýurtdady. Hyratyň ajaýyp ganat sistemasynyň, ýagny kanalizasiýa we suwaryş sistemasynyň sowet okkupasiýasy döwründe weýran edilendigini bilýäris. Bu Sowet Soýuzynyň goýberen gödek taryhy ýalňyslygy, gereksiz synanyşygy boldy. Öz döp-dessurlary bilen ýaşaýan halkyň durmuşynyň we medeni gurluşynyň weýran bolmagyna sebäpkär boldylar. Amerikanlar bolsa özlerine mahsus degenerasiýa bilen geldiler. Ne ýurduň ykdysady durmuşy özgerdi, ne-de bilimine düzediş girizip bildiler.

• EJIZ WE TÄSIRSİZ DÄL

Ortada näme bar bolsa, hemmesi Owganystanyňkydyr. Owganystan günbatarlylaşmagy XX asyrdan mesele edindi. Kemalist Türkiýe bilen gatnaşyk açdy. Türk hekimleriň, hünärmenleriň, pedagoglaryň ýurduň patyşasy Amanulla hanyň we Muhammet Zahir şanyň döwründäki Owganystanda bitiren işleri hemişe ýatlanyp gelinýär.

Bu baý hyzmatdaşlyk nämüçindir Owganystanyň SSSR bilen ýakyn gatnaşygy we biziň munuň saýasynda NATO-nyň syrlaryny bilip-bilmezden yzyna tabşyрма was-wasysy sebäpli kesildi. NATO we Türkiýe ilşkilerinin tarihindeki ilk handikaplardandır.

Agyr giriş-ä mümkin däl, ýöne biziň bu ýurtda käbir adamlary, hiç zatdan çekinmän dogduk depesinde döş gerip öňe çykan progressiw aýal-gyzlary goramak üçin hereket etmäge borçludyr. Her ýurtda okuwly-bilimli aýal-gyz tapylyp duranok, az. Elbetde, Owganystanda has az, emma bu azlyk olaryň ejizdigini we täsirsizdigini aňlatmaýar.

İlber ORTAÝLY.

«HÜRRİYET» gazeti, 12.09.2021 ý. Publisistika